

ABOUT THE DEVELOPMENT OF THE METRO-RHYTHMIC SENSE IN THE EARLIEST STAGE OF THE CHILD'S DEVELOPMENT

Iliana Chervenakova

Plovdiv University Paisii Hilendarski ilianachervenakova@abv.bg

Abstract: This expose demonstrates some touches of the development and improvement of the extremely important musical ability – metro-rhythmic sense in the early stages of the child's development.

It is known that it has a movement and emotional nature. The movements when perceiving the music are an expression of their emotional experience. Therefore the metro-rhythmic sense is built on the experience of movements. Therefore, the technologies related to its development have to be focused on movements of the human body and to be provoked by the live music.

The development of the metro-phythmic sense in the earliest stage of the child's development could be achieved conditionally in several interconnected stages that are presented in this expose.

Ways are presented for constant improvement of the skills and habits for reproducing more and more exactly of a varied metro-rhythm, which requires active training during the solfeggio classes yet in this early childhood age.

ОТНОСНО РАЗВИТИЕТО НА МЕТРОРИТМИЧНИЯ УСЕТ В НАЙ-РАННИЯ ЕТАП ОТ ДЕТСКОТО РАЗВИТИЕ

Илиана Червенакова

ПУ „Паисий Хилендарски” ilianachervenakova@abv.bg

Настоящото изложение показва някои шрихи от развитието и усъвършенстването на изключително важната музикална способност – метроритмичен усет в ранните периоди от детското развитие.

Известно е, че той има двигателна и емоционална природа. Движенията при възприемането на музика са израз на тяхното емоционално преживяване. Затова метроритмичният усет се гради върху основата на двигателно преживяване. Следователно и технологиите, свързани с развитието му трябва да бъдат насочени към двигателните прояви на индивида и да бъдат провокирани от живата музика.

Развитието на метроритмичния усет в най-ранния етап от развитието на децата би могло да се осъществи условно в няколко взаимосвързани етапа, които са проследени в настоящето изложение.

Посочени са пътищата за непрекъснатото усъвършенстване на уменията и навиците за възпроизвеждане все по-точно и на разнообразен метроритъм, което предполага едно целенасочено и активно обучение в часовете по солфеж още от тази най-ранна детска възраст.

Преподавател съм по учебната дисциплина солфеж в ПУ „П.Хилендрски“. Освен основните си задължения обучавам и деца в Детска музикална школа по солфеж и музикален инструмент.

Винаги съм се стремил да подобрявам своите педагогически подходи в музикално-учебния процес.

Като основни принципи в своята педагогическа дейност, бих могла да изтъкна следните:

- Учителят носи отговорност за начина на преподаване;
- Новият музикален материал да бъде поднесен на малки стъпки, така че да бъде овладян максимално от всички ученици;
- Всеки нов момент в урока да се затвърди добре и чак след това да се пристъпи към усвояването на нов елемент от цялото;
- Напредъкът да се постига плавно като напрежението в учебния процес бъде елиминирано напълно;
- Да се извършва постоянна проверка на усвоените умения и знания.

Началното обучение на децата не създава трудности, ако педагогът гъвкаво и целенасочено подходи към овладяването на сложните явления в музиката. Именно учителят е този, който трябва умело и детайлно да запознае децата по увлекателен и достъпен начин с музикално-изразните средства в музиката и техните взаимоотношения и да развие техните основни музикални способности – ладов усет, метроритмичен усет и музикално-слухови представи.

Настоящото изложение визира проблема за развитието на метроритмичния усет на децата в часовете по солфеж в ранния етап от развитието им.

Известно е, че метроритмичният усет има двигателна и емоционална природа. Когато се възприема музика, децата реагират с движения на ръцете, краката или тялото. Тези движения са израз на тяхното емоционално преживяване. Затова метроритмичният усет се гради на основата на двигателното преживяване.

Следователно и технологиите, свързани с развитието на метроритмичния усет трябва да бъдат насочени върху двигателните прояви на индивида и да бъдат провокирани от живата музика.

Развитието на метроритмичния усет в най-ранния етап от развитието на децата би могло да се осъществи условно в няколко взаимно свързани етапа.

В **първия етап** е целесъобразно да се започне със затвърдяването на придобити умения и навици, като постепенно се пристъпи към прилагането на нови форми на работа.

- Първоначално се подбират песни и инструментални мелодии в двувременен и четиривременен метрум, изградени от два или три дяла в контрастни темпа. Биха могли да се използват и такива образци, при които има промяна в темпото – с постепенно ускоряване или забавяне. В тези случаи вниманието на децата трябва да се насочи към отклоненията на темпото. Изискванията към децата са насочени към маршируване по метричните времена. Биха могли да се използват различни игри и игрови подходи, като се търси свободно, точно и синхронизирано движение по метричните времена.

- При подбор на песни с два вида тонови трайности (например, четвъртини и половин ноти) се извършва анализ на „дългите“ и „кратките“ тонове. Изисква се изпълнението да бъде съпроводено от пляскане с ръце по ритъма на песента или ходене по ритъма. Могат да се използват разнообразни задачи – например, децата се разделят на две групи – едната група пее и пляска на „дългите“ тонове, а другата група – „на кратките“. Тази игра би могла да се осъществи и от двойки деца.

- Използването на ритмични гатанки се състои в изпляскване с ръце или изчукване (на барабанче, клавиеси или други инструменти), ритъма на учена песен и откриването ѝ от децата. Задаването на гатанките може да се осъществи, както от преподавателя, така и от отделни деца.

- Едновременното съчетаване на пляскането с ръце ритъма на мелодията и маршируването по метричните времена се явява една по-сложна дейност. За целта се подбират песни, при които пляскането с ръце и маршируването не съвпадат. Постепенно несъвпаданията между метричните времена и тоновете трайности стават все по-чести. На този етап не се изясняват видовете нотни стойности. Упражненията се осъществяват по слухово-подражателен път.

- Използването на шаблони-фигурки играе важна роля в този етап на обучение. Тези шаблони-фигурки се използват за подреждане ритъма на дадена песен. Към осъществяването на тази дейност обикновено се пристъпва след като песента е разучена добре и анализирана. Фигурките могат да бъдат разнообразни - цветчета, геометрични фигурки и пр.

- Подражателното възпроизвеждане със сричка („на“, „та“ и т.н.) на ритмични построения, които са изпети върху един тон, или са изсвирени на пиано, металофон, барабанче – постепенно се усложняват. Използваните нотни стойности на този етап трябва да бъдат организирани в двувременни или тривременни размери – четвъртини, осмини, шестадесетини ноти, ритмичната група четвъртина нота с точка и осмина. На този етап се въвеждат и неравноделните размери.

Ето някои примерни упражнения:

Пример 1:

а)

б)

в)

г)

д)

е)

Не е задължително всички изброени дейности да се използват във всеки учебен час. Подборът им се извършва целесъобразно всеки отделен случай.

Наред с усвоените умения и навици в предшествващия етап работата за развитието на метроритмичния усет продължава и през **втория етап**. Упражненията се задълбочават и обогатяват в следните аспекти:

- На този етап се разкриват нотните стойности – четвъртина, осмина, половина нота. Най-целесъобразно това се извършва с въвеждането на движения – символи, например на половина нота – децата пляскат върху коленете на краката си; за четвъртина нота пляскат по масата, а на осмина нота – с двете си ръце пред гърдите.
- Въвеждат се писмените знаци за същите нотни стойности, както и отмерването на метричните времена с ръка.
- Анализира се ритмичният рисунък на учените песни от децата и се записва ритъма на мелодията върху дъската от преподавателя, или от дете, например:

Пример 2:

На този етап не се извършват наблюдения върху метриката на песента.

- Следващата задача се състои в разпознаване на учена песен по изписан ритъм, например песента „Хоро” от Добри Христов:

Пример 3:

Децата изпяват песента със сричка, отмерват ударно и отгатват песента.

- Въвеждат се новите за децата понятия – размер, такт, тактова черта, отмерване на базата на изработен усет за марш и двувременен метрум.

- Анализира се метрума на познати и нови песни.
- Усвоява се и понятието музикална пауза, като се използват образци от учени песни.
- Подражателно възпроизвеждане със сричка на ритмични построения, изсвирени на пиано, металофон, или изпети или изчукани върху клавиеси или барабанче:

Пример 4:

Полезни упражнения биха били следните в размерите 2/4, 3/4, 5/8, 7/8, 9/8, както и използването на паузи.

Пример 5:

а) $\frac{2}{4}$

Four staves of music in 2/4 time. The first staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note. The second staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note. The third staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note. The fourth staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note.

б) $\frac{3}{4}$

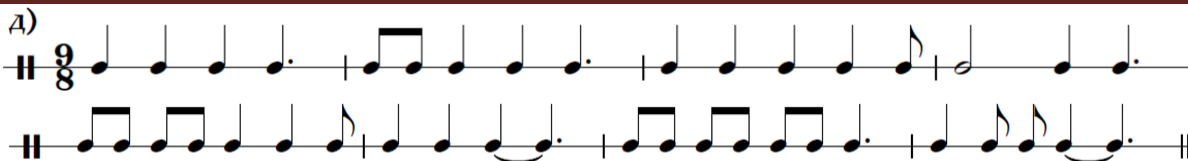
Five staves of music in 3/4 time. The first staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note. The second staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note. The third staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note. The fourth staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note. The fifth staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note.

в) $\frac{5}{8}$

Three staves of music in 5/8 time. The first staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note. The second staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note. The third staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note.

г) $\frac{7}{8}$

Two staves of music in 7/8 time. The first staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note. The second staff has a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, then a quarter note followed by a quarter note, and finally a quarter note followed by a quarter note.

През **третият етап** от развитието на метроритмичния усет на децата се използват по-сложни технологии, с които се затвърдяват усвоените умения и знания.

- Една от задачите се състои в самостоятелно разчитане на непознатата ритмична последователност, в която са включени комбинации от четвъртини, осмини и половини ноти, например:

За по-пълноценното музикално възприемане на зададения ритъм е целесъобразно тези примери да бъдат изсвирени, за което е подходящо да са извлечени от оригинални мелодии.

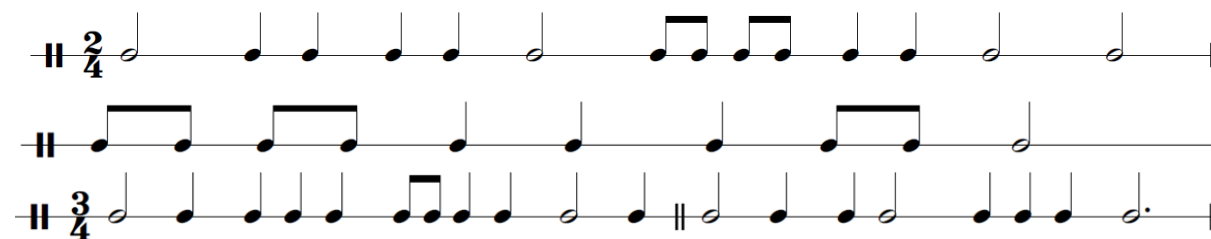
В този етап на метриката все още не ѝ се обръща внимание, т.е. децата записват само ритъма на звучащите мелодии. Нотните стойности се изпяват със сричка върху един тон заедно с ударното отмерване.

- Пристъпва се към усвояването на песенен материал в тривременен метрум. Този метрум се свързва с жанра на вальса и по този начин се разкрива и размер $\frac{3}{4}$. На този етап се обяснява и вътрешната организация на такта – децата освен че слухово и двигателно преживяват двувременния и тривременния метрум започват и писмено да осъзнават метричното оформление на нотния текст. Обясненията са насочени по посока на следното – изяснява се, че в един такт може да има развличен брой нотни стойности, но общият им сбор трябва да отговаря на размера.

Упражненията са от следния тип:

- а) децата откриват и поставят тактови черти на записан нотен текст в изучените размери:

Пример 7:

б) обучаемите откриват какви и колко на брой от познатите им нотни стойности могат да се вместиат в един такт. Например, в колко четвъртини ноти могат да се вместиат в един такт при размер $\frac{2}{4}$, или колко осмини ноти могат да влязат в състава на един такт при размер $\frac{3}{4}$.

в) като по-сложен вариант в този етап е използването на умишлено допуснатата „грешка“ от преподавателя. За целта децата трябва да открият в кои нотни стойности се състои „грешката“.

Например:

Пример 8:

оригинал $\frac{2}{4}$

вариант $\frac{2}{4}$

вариант $\frac{2}{4}$

Такива примери биха могли да се задават и от различни деца, при които има натрупани достатъчно музикално-слухови представи.

- Следващата задача би могла да бъде за допълване на тактове. Преподавателят написва ритмични задачи, при които някои тактове са непълни. Децата дават предложения за тяхното попълване, например:

Пример 9:

- Биха могли да се запишат и няколко ритмични поредици, при които само началният такт е еднакъв, а останалите са различни. Децата ги анализират. След това преподавателят изсвирва една от тях, а децата я откриват.

- Въвежда се половина пауза като понятие – посочва се графичният ѝ знак и се изсвирват различни песни като приложение на това.

- Възпроизвеждат се ритмични построения, съдържащи различни ритмични групи – четвъртина нота с точка и осмина, осмина нота с точка и шестадесетина, четвъртина нота с точка и две шестнадесетини в размерите $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, а от неравноделните $\frac{5}{8}$, $\frac{7}{8}$, $\frac{9}{8}$, $\frac{8}{8}$ и паузи – четвъртина и половина:

Пример 10:

а)

б)

Процесът за развитие на метроритмичния усет на децата продължава и заема заслужено място в урока по солфедж през следващия **четвърти етап**. Задачите, които се поставят, започват да се усложняват. Прилагат се и нови технологии.

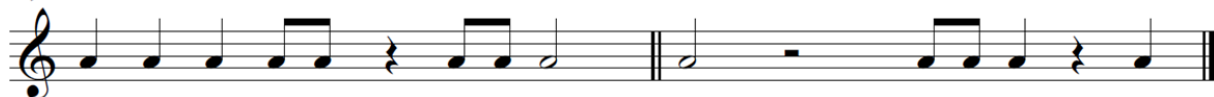
- Децата започват самостоятелно да разчитат ритмични схеми, които включват осмини, четвъртини и половини ноти, както и съответстващите им паузи.

а) първоначално метриката се игнорира;

б) усвоява се метриката в размерите $\frac{2}{4}$ и $\frac{3}{4}$.

Пример 11:

a)

б)

- Децата се запознават с ритмичната група от четири шестнадесетини ноти на основата на учен музикален материал. Изпълнението е съпроводено с движения – използват се както движения-символи, така и ударно отмерване. Вниманието на децата се насочва към откриване броя на тоновете, които се изпълняват за един удар (например, при четвъртина нота – един, при осмини ноти – два, при шестнадесетини – четири). Показва се и записът с ноти върху петолинието.

- Извършва се метроритмичен анализ на учени песни:

a) първоначално се анализира метрумът (2/4, 3/4, 4/4);

б) анализират се нотните стойности – осмини, четвъртини, половини;

в) анализират се и съответстващите ги паузи, с изключение на шестнадесетина пауза.

- Използват се варианти на ритмичната група от четири шестнадесетини ноти и половина и цяла пауза.

Разработват се и нови варианти:

a) записват се няколко различни ритмични схеми. Прочитат се на глас и едно дете изпълнява една от тях, а останалите я откриват;

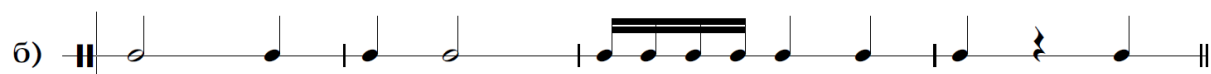
б) преподавателят изпълнява схемите в различен ред, а децата ги откриват.

Пример 12:

Вариант 1

Вариант 2

Отделно дете би могло да съчини комбинации, а останалите деца да ги открият. Това е пример за самостоятелно прилагане на усвоените умения и знания, целящ активизиране на музикалното мислене и въображение на децата.

- Използват се учените до момента нотни стойности и ритмични групи, но в по-сложни варианти в рамките на два такта в размерите 2/4, 3/4, 4/4, 7/8, 9/8, 8/8 с участието на четвъртина, осмина и половина пауза, както се усвоява и размер 3/8 и 6/8.

Пример 13:

The image displays 12 staves of musical notation, each representing a different time signature. The staves are arranged vertically and contain rhythmic patterns using various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes) and rests. The time signatures shown are 2/4, 3/4, 4/4, 7/8, 9/8, 8/8, 3/8, and 6/8. Each staff begins with a double bar line and a time signature symbol. The notation includes stems, beams, and dots to indicate the rhythm and pitch of the notes.

Настоящото изложение показва някои щрихи от развитието и усъвършенстването на изключително важната музикална способност – метроритмичен усет в най-ранните периоди от детското развитие.

Посочени са пътищата за непрекъснато усъвършенстване на уменията и навиците за възпроизвеждане все по-точно на разнообразен метроритъм, което предполага едно целенасочено и активно обучение в часовете по солфеж още от тази най-ранна детска възраст.